

Suomen Romaniyhdistys ry

- Perustettu 1967, valtakunnallinen järjestö, jäseniä n 250
- toiminnan tavoitteita: edistää romaniväestön osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon, erityisesti heitä koskevissa asioissa
- Toimiston palvelut: neuvonta, luennot, materiaalit, vanhukset, projektit
- Puheenjohtaja Rakel Hiltunen, vpj Unto Jääpuro, sihteeri ja projektipäällikkö Päivi Majaniemi

Romanit ja terveystalvelut

- Suomessa asuu n.10-12000 romania. Ruotsissa asuu lisäksi n.3-4000 Suomen Romania. Edestakaista muuttoliikettä on paljon.
- Euroopassa asuu n.10 miljoonaa romania ja maailmassa 20 milj.
- Kaikkialla romaneita yhdistää kiertävään elämään perustuva historia, romanikieli, vähemmistöasema sekä puhtauteen, häveliäisyyteen ja vanhusten kunnioitukseen liittyvät tavat
- Romanikieli on sukua hindille ja sanskritille ja kielitutkimuksen perusteella romanien alkukotina pidetään Luoteis- / Pohjois-Intiaa.

De patti phuurideske –douva hin goodjiba Anna kunnia vanhukselle –se on viisautta

- Romanikulttuurin peruspilareita ovat:
- Vanhojen ihmisten kunnioittaminen – vanhuksilla on viisaus ja elämäkokemus –suullinen historia
- Häveliäisyyteen liittyvät tavat – määrittävät eri sukupuolten ja eri ikäisten välistä kanssakäymistä
- Puhtauteen liittyvät tavat – konkreettinen ja symbolinen/rituaalinen puhtauskäsitelmä – määrittävät esineisiin ja asioihin kohdistuvaa puhtautta sekä ryhmän sisäistä käytöstä ja hierarkiaa että korostavat tapojen ja kunnioituksen merkityksiä
- Romanikulttuuri on yhteisöllistä ja kollektiivista

Romanit Suomessa

- Suomeen romanit saapuivat 1550-luvulla Ruotsin kautta
- Viranomaishistoria on vaihdellut torjunnasta hävitykseen, kontrollista assimilaatioon
- Vasta 1956-luvulla alettiin romanien asemaan tehdä merkittäviä parannuksia (Romaniasiain neuvottelukunta)
- Myös romanien oma järjestäytyminen ja kulttuurin avautuminen alkoi 60-luvulla
- Suomen romanien sosiaalisissa oloissa tapahtui merkittävä muutos 70-luvulla, jolloin romaneille avautui mahdollisuus kunnalliseen asumiseen.
- Pysyvän asumisen myötä avautui myös mahdollisuus koko väestöä koskevaan koulutukseen

Romanit Suomessa 70-luvulta

- Pysyvä asuminen toi mukanaan myös mahdollisuuden julkiseen terveydenhoitoon
- Sitä ennen romanit olivat pääsääntöisesti pyrkineet joko itse hoitamaan sairauksiaan tai odottaneet kunnes vakava sairaus oli lopulta pakottanut sairaalaan.
- Kokemus sairaudesta – hoitoon hakeudutaan vasta kun on tarpeeksi kipeä
- Sairaalat koettiin viimeiseksi pahaksi, jonne joutunut ei sieltä usein terveenä palannut (puhtauskäsitys)
- Kiertävä elämä on vaikuttanut terveyteen monella tavalla; kylmyys, epäsäännöllisyys, köyhyys, hygieniaolot, loukkaantumiset, psyykinen hyvinvointi.

Terveyttä ei hoideta, sairautta kyllä

- Romanian keskuudessa on edelleenkin paljon kouluttautumattomia, jopa lukutaidottomia, sekä vanhuksia että aivan nuoria
- Häveliäisyys- ja tabuasiat estävät suullisen tiedon leviämisen esim. sairauksista
- Häveliäisyys koskee sekä eri-ikäisiä että eri sukupuolta olevia
- Kouluttautumattomuuden myötä myös tietämys omasta ruumiista ja sen toiminnoista saattaa olla hyvinkin hatara
- Ennaltaehkäisevä terveydenhoito alkaa vasta nyt saada jalansijaa romanien keskuudessa

Terveystilan ongelmia:

- liikunnan puute, vaatetus (naisten hame), tottumukset
- väärä ravinto: rasvainen, raskas ruoka, suola ja liika makean syönte
- tietämättömyys ihmisen fysiikasta, ravinnon vaikutuksista, hammashoidon tärkeydestä
- pelot ja ennakkoluulot lääkäreitä ja sairaaloita kohtaan
- perinnölliset sairaudet ja alhainen elinikä
- epäsäännölliset elämäntavat ja päihteet
- väkivalta, myös perheessä
- köyhyys, syrjäytyneisyys (ryhmänä)

Positiivisia tekijöitä

- Yleensä romaneilla on hyvä hygienia ja korostunut puhtauskäsitys
- Koti ja hyvinvointi koetaan tärkeiksi
- Yhteisöllisyys, harvoin ketään jätetään yksin, sairaita tuetaan ja sairastuneen perhettä tuetaan
- Lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan osaamiseen luotetaan
- Valtaväestöltä heiltä otetaan vastaan tietoa vaikkakin joskus sukulaisten kautta
- Terveystenhoitoa ei koeta syrjivänä, eikä lääkkeitä vaarallisina

Mitä tarvitaan

- Kysymyksiä ja valistusta
- Selkokielistä ohjeistusta ja mielellään seurantaa
- Ohjausta toimintaan, liikuntaryhmiin ravintoterapeutille, kuntoutukseen
- Suullista neuvontaa myös perheenjäsenille, huomioiden kuitenkin häveliäisyystavat
- Yhteisöllisyyden huomioimista voimavarana
- Lääkkeiden käytön seurantaa (kuurit loppuun, ei saa antaa muille, säännöllisyys, oikeat tavat)
- Henkisen hyvinvoinnin ohjausta

Romanivanhusten palvelutarvekartoitus

Suomen Romaniyhdistys ry

Ray:n tukema 3½-vuotinen projekti

2005 – 2008

- Projektin aikana haastateltiin Uudellamaalla asuvia romanivanhuksia ja heitä hoitavia omaisia niistä palveluista mitä he saavat ja millaisia kotona asumista tukevia palveluita he tarvitsevat
- Lisäksi haastateltiin vanhustyön ammattilaisia Uudellamaalla
- Projektin tuotoksena tuotettiin kaksi opasta:
- opas romaneille omaishoidon tukimuodoista ja kotihoidosta
- raportti projektin tuloksista sekä romanivanhusten kulttuurista ja palveluihin kohdistuvista erityistarpeista vanhusten palveluita tuottaville tahoille

» Päivi Majaniemi, Suomen Romaniyhdistys ry

Romanivanhukset – kulttuurin muistipankki

- Kulttuurin ydin - vanhojen ihmisten kunnioittaminen!
- Romanikulttuuri katsoo vanhuksiaan eri tavalla kuin kantaväestö. Romanivanhuksissa nähdään koko suvun ja yhteisön oma historia, omakohtainen eletty kulttuuri ja tapaperinne.
- Vanhuksilla on hallussaan vain iän myötä saatu viisaus ja elämänkokemus –heillä on muistissaan koko yhteisön historia, suullisena perimätietona.
- Vanhuksilla on myös taito tallettaa satojen ihmisten sukupuut mieleensä.
- Yhteisöllisen elämänmuodon muuttuessa tämä taito on valitettavasti häviämässä nuoremmilta.
- Romanien historian kirjoittamisella on kiire – kiertävä elämäntapa on historiaa
- Nyt elävät vanhukset ovat viimeinen elävä sukupolvi joka on kiertänyt

Romanivanhusten elämän ja kulttuurin kulmakiviä

- Häveliäisyyteen liittyvät tavat – nämä tavat määrittävät eri sukupuolten ja eri ikäisten välistä kanssakäymistä, vanhuksen on tiedettävä paikkansa
- Puhtauteen liittyvät tavat – tämä käsittää sekä konkreettisen että symbolisen/rituaalisen puhtauskäsitteksen eli eron likaisen ja puhtaan välillä
- Likainen on myös asia tai esine joka on väärässä paikassa
- Puhtaustavat tavat määrittävät sekä esineisiin ja asioihin kohdistuvaa puhtautta että ryhmän sisäistä käytöstä ja hierarkiaa että korostavat tapojen ja kunnioituksen merkityksiä
- Vanhojen ihmisten kulttuuri on edelleen yhteisöllistä ja kollektiivista
- Tavat korostuvat omassa kodissa, muistot lapsuudesta
- Valtaväestön suhtautuminen puhtauteen ei aina ole niin jyrkkä

Haastattelujen tuloksia – perustietoa haastatelluista

- Uudellamaalla asuu satakunta vanhusta, joista haastateltiin 58 vanhusta. Näistä miehiä 16, naisia 42, aviopareja 8, yksin asuvia 42
- Ikäjakauma: vanhukseksi laskettiin 60v
90v -1, 80-90v - 9, 70-80v - 25, 60-70v- 23
- Ammatin ilmoitti omaavansa 25 haastateltavista.
- Kansakoulua ilmoitti käyneensä 38, heistä koulun loppuun oli suorittanut 28,
- Kiertokoulun (enintään 2 vuotta) oli käynyt 16 ja muuta koulutusta oli saanut tai itse hakenut 13
- kokonaan vaille minkäänlaista koulutusta ilmoitti jääneensä 2 henkilöä, lukutaidottomia 2, kirjoitustaidottomia 4

Asuminen Uudellamaalla on hyvätasoista

- Asumisen taso on erittäin hyvä, vain 1 asunnoton ja väliaikaisesti asuntolassa asui 1, asunnot riittävän tilavia ja hyvin varusteltuja (km. 42m² /asukas) 32 asui kunnan asunnossa.
- Remonttia olivat monet tehneet/ teettäneet asuntoon itse
- Asuntojen sijainti suhteessa palveluihin Uudellamaalla hyvää.
- 24:ä auttaa tytär/miniä, 24:ä muu sukulainen, loput itse tai joku muu
- Yksinäisyys koettiin todella vaikeaksi ongelmaksi
- Mitä kaivattiin: vertaistukea ja ohjattua toimintaa

Terveys, oma arvio

- Oma arvio viimeisestä vuodesta:
hyvä 16 kohtalainen 23 huono 19
- Kroonisia sairauksia ja vaivoja 54:llä, (enemmän kuin yksi 37:llä), hoidettiin lääkehoidolla 54:llä,
- Kuntoutuksen tarjonnassa oli puutteita. Kuntoutusta oli saanut 9, ei 48, neljälle oli tarjottu, mutteivät pystyneet maksamaan omaosuutta, yksi oli ostanut yksityiseltä.
- Tietoa tarvitaan kuntoutuksesta: jalkahoitoa, hierontaa ja fysikaalista hoitoa pidettiin kuntoutuksena
- Terveyskeskuksen palveluihin tyytyväisiä oli 42
- Hoitohenkilökunnan asiantuntemukseen ja lääkkeisiin luotetaan

Palvelutarpeita 1

- Liikuntaa (minkäänlaista) ei harrasta koskaan 23, joskus liikkui 20, säännöllisesti liikkuu 15
- 3 hoitaa kuntoaan tekemällä pihatöitä ympäri vuoden, 2 hoiti aktiivisesti hevosia.
- Omia liikuntaryhmiä toivottiin, koska häveliäisyystavat ja tottumattomuus koettiin esteeksi senioriliikuntaryhmiin liittymisessä
- Ennalta ehkäisevä / terveyttä edistävä neuvonta ei tavoita romanivanhuksia
- Suunhoidon merkitystä terveydelle ei ymmärretä
- Vain yksi vanhus kuului potilasliittoon eli kolmannen sektorin palvelut eivät myöskään tavoita romanivanhuksia

Palvelutarpeita 2

- Harrastaa ei osata, osin koska romanien työ ja vapaa-aika eivät ole olleet saman lailla eroteltavissa kuin kantaväestön
- Ohjattua harrastus- ja muuta virkistystoimintaa toivoivat miltei kaikki, samoin kuljetusta harrastusten pariin kaivattiin
- Osasyys valtaväestön palvelutarjontaa kohtaan löytyy heikosta koulutustaustasta, heikosta lukutaidosta, erilaisissa kiinnostuksen kohteista, tapojen erilaisuudesta ja tiedon puutteesta, arkuudesta ja pelosta.
- Kotipalvelu sai moitteita siivoamisesta ja paikkojen likaamisesta, kiitosta erilaisten anomusten ja paperien kanssa auttamisessa.

Toiveita vanhuuden asumisesta

- Romanivanhukset toivoivat viettävänsä vanhuutensa:
- omassa 25
- palvelutalossa 25
- Palvelutalo jossa romanihenkilökuntaa kyllä 39
- Palvelutalo jossa muita romaneita kyllä 43 ei 3
- Palvelutalo, jossa ei romanihenkilökuntaa eikä romaneja kyllä 3 ei 3
- Palveluita toivottiin häveliäisyysistä sekä omilta että valtaväestöltä
romanit 2, pääväestö 13, romanit ja pääväestö 43

Monikulttuurinen asiantuntijuus-kyselyn tuloksia, tutkija Anna Maria Viljanen Helsingin kulttuuriantropologian laitos

- Vanhuspalvelujen tarjoajille tehty kysely Uudellamaalla, lähinnä Espoo, Vantaa, Helsinki, sekä muutamia kaupunkeja, joissa asuu romaneja.
- Vastauksia tähän mennessä 58
- Romaneita työssään kohdannut 44, koulutusta romanitietoudesta saanut, 33
- Muita vähemmistöjä kohdannut 33, koulutusta saanut 37
- Hyödyllisenä koulutusta piti 22, lisäkoulutusta toivoi 16
- Koulutustoiveet: luennot 29, internet 24, kirjallisuus 21

Vastaajien kokemuksia romaniasiakkaista:

- 13 vastaajaa piti heitä samanlaisina kuin muitakin
- myönteisinä piirteinä pidettiin helppoa lähestyttävyyttä, sopeutuvuutta ja kiitollisuutta saadusta avusta
- romanikulttuurin käytännöistä ja arvoista: vanhuksen kunnioittamista sekä sukulaisten osallistumista eri tavoin vanhustensa hoitoon,
- sekä korkeaa hygienian tasoa niin kodeissa kuin henkilökohtaisen hygienian hoidossa - jotkut vastaajat katsoivatkin, että pääväestöllä olisi näissä asioissa oppimista
- toisaalta romanien häveliäisyys aiheuttaa hämmennystä hoitohenkilökunnassa, koska eivät tunne romanikulttuuria tarpeeksi; myöskään kaikki eivät tiedä omien vaatteiden merkitystä

Kohtaaminen romanien kanssa

- romanien aktiivinen osallistuminen omaisensa hoitoon on joidenkin vastausten mukaan vähentänyt ulkopuolisen avun tarvetta
- hyvä esimerkki onnistuneesta hoitokäytännöstä on seuraava esimerkki: "asiakas oli dementoitunut, hoitotyötä auttoi paljon, kun saimme omaisilta tärkeimmät sanat romanien omalla kielellä"
- kielteisinä koettiin romaniasiakkaiden tai heidän omaistensa aggressiivisuus ja vaativuus, jota alkoholin käyttö lisäävät
- 3 vastaajaa piti sukulaisten osallistumista aktiivisesti asiakkaan asioiden hoitamiseen tai vastaanotolle tulemiseen potilaan kanssa kielteisenä /tietosuoja

Lisätietoa ja kirjallisuutta

- www.romani.fi STM romaniasiain neuvottelukunta, romaniasioiden kaikinainen edistäminen ja monitorointi, kv -asiat, neuvonta
- www.romanomissio.fi Romano Missio ry, kristillinen lastensuojelujärjestö, perhetyö, luennot
- www.suomenromaniyhdistys.fi Suomen romaniyhdistys ry (SRY), yhteiskunnallinen osallistuminen, vanhukset, luennot
- Lääninhallitukset, Etelä-, Itä- ja Länsi-Suomi, sekä Oulu: romanasian alueelliset neuvottelukunnat / suunnittelijat, neuvonta, luennot ja projektit
- Kirjallisuutta:
- www.ouka.fi/sote/lomakkeet/vastvastensa.pdf Vast vastensa on Oulun lääninhallituksen ESR -projektin tuottama opas sosiaalialalla työskenteleville, vain netissä
- Romanivanhusten palvelutarvekartoitus - opas romanivanhusten kulttuurista ja tarpeista, SRY netistä joulukuussa
- Romanit ja terveyspalvelut, opas terveydenhoitajille, OPH

Phurane kaale-projekti 2009-2011

- Ray:n tukema 3-vuotinen romanivanhusten kotona asumista tukeva projekti
- Projektin tavoitteena
- on tutustuttaa romanivanhukset julkisiin ja kolmannen sektorin palveluihin
- ohjata heitä palvelujen käyttäjiksi
- Järjestää kerhotyypistä harrastustoimintaa
- Tarjota vanhuksille valistusta:
 - terveyttä edistävästä elämäntavoista
 - ravintoneuvontaa
 - tietoa sairaudenhoidosta
- Tarjota koulutusta vanhuspalveluntarjoajille
- Kehittää kulttuurisensitiivistä palvelukotitoimintaa
- Projektipäällikkö Tiina Pirttilahti